

KATARZYNA KOCHANIAK

*Płynność sektora bankowego
w Polsce i znaczenie norm nadzorczych*

Banks' liquidity and the significance of supervisory norms in Poland

Abstrakt: W pracy scharakteryzowano płynność całego sektora bankowego oraz grupy wybranych instytucji w latach 2005–2008. Analizę przeprowadzono na podstawie 6 zróżnicowanych mierników oraz nadzorczych norm płynności krótko- i długoterminowej. W obliczeniach wykorzystano dane finansowe udostępnione przez Bankscope, Główny Urząd Statystyczny oraz Komisję Nadzoru Finansowego. Uwzględniając doświadczenia ostatniego kryzysu finansowego ocenie poddano rzeczywistą płynność aktywów oraz stabilność źródeł finansowania sektora bankowego. Opisano także nowe propozycje Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego w zakresie międzynarodowych nadzorczych norm płynności.

WSTĘP

Introduction

Ryzyko płynności, uznane za przyczynę globalnego kryzysu finansowego, pozostawało przez wiele lat poza sferą zainteresowania instytucji nadzorczej oraz banków. Nadpłynność sektora pozwalała bowiem rozwijać zarówno akcję kredytową, jak i inne formy inwestowania. Małe podmioty nie dysponując jednak odpowiednio dużą bazą depozytową, stopniowo uzależniały się od pożyczek otrzymywanych od spółek dominujących. Kryzys ukazał kruchość źródeł finansowania banków, dając liczne przykłady międzynarodowych instytucji zmuszonych do upadłości bądź konsolidacji. Normalizacja sytuacji w sektorze wymagała aktywnych działań Narodowego Banku Polskiego oraz uwypukliła znaczenie efektywnego nadzoru. Opracowane w 2007

roku przez Komisję Nadzoru Bankowego i obowiązujące do dziś¹ nadzorcze normy miały na celu zabezpieczenie płynności banków w warunkach dynamicznego rozwoju działalności, lecz nie uchroniły ich przed trudnościami, które przyniósł ostatni kryzys.

Celem pracy jest:

- ocena płynności sektora bankowego w Polsce oraz banków komercyjnych notowanych na GPW w Warszawie, w latach 2005–2008;
- prezentacja nadzorczych norm płynności krótko- i długoterminowej wraz z oceną ich wartości w bankach, w 2008 roku;
- przedstawienie propozycji Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego, dotyczących globalnych nadzorczych norm płynności.

PŁYNNOŚĆ SEKTORA BANKOWEGO W POLSCE W LATACH 2005–2008

The liquidity of Polish banking sector in years: 2005–2008

Dynamiczny rozwój akcji kredytowej banków komercyjnych zaabsorbował w 2007 roku bazę depozytową całego sektora, zmuszając do poszukiwania alternatywnych źródeł funduszy (rysunek 1). Obserwowano wówczas rosnące niedopasowanie wartości zagregowanych aktywów i pasywów o terminach płatności: do 1 miesiąca i powyżej 1 roku, które świadczyło o finansowaniu działalności krótkoterminowymi zobowiązaniami oraz środkami ze sprzedaży płynnych aktywów (rysunek 2). Zwiększona kumulacja stabilnych depozytów możliwa była dopiero w ostatnim roku, dzięki relatywnie wysokiemu oprocentowaniu lokat bankowych oraz dekonjunkturze rynku kapitałowego. Wartość aktywów płynnych sektora bankowego (obligacji skarbowych i bonów pieniężnych NBP) kształtowała się pod wpływem rosnącej skali operacji otwartego rynku, stanowiąc okresowe źródło finansowania akcji kredytowej. Wzrost awersji do ryzyka w obliczu nasilających się zjawisk kryzysowych sprzyjał ponownemu angażowaniu się banków w bezpieczne inwestycje (rysunek 3). W 2007 roku zaobserwowano wyraźne osłabienie zdolności sektora do bieżącego regulowania zobowiązań wobec deponentów, spowodowane rosnącym udziałem niestabilnych środków obcych w finansowaniu jego działalności. Potwierdzają to wartości wskaźnika *aktywa płynne/zobowiązania wymagalne do 1M* zaprezentowane w tabeli 1.

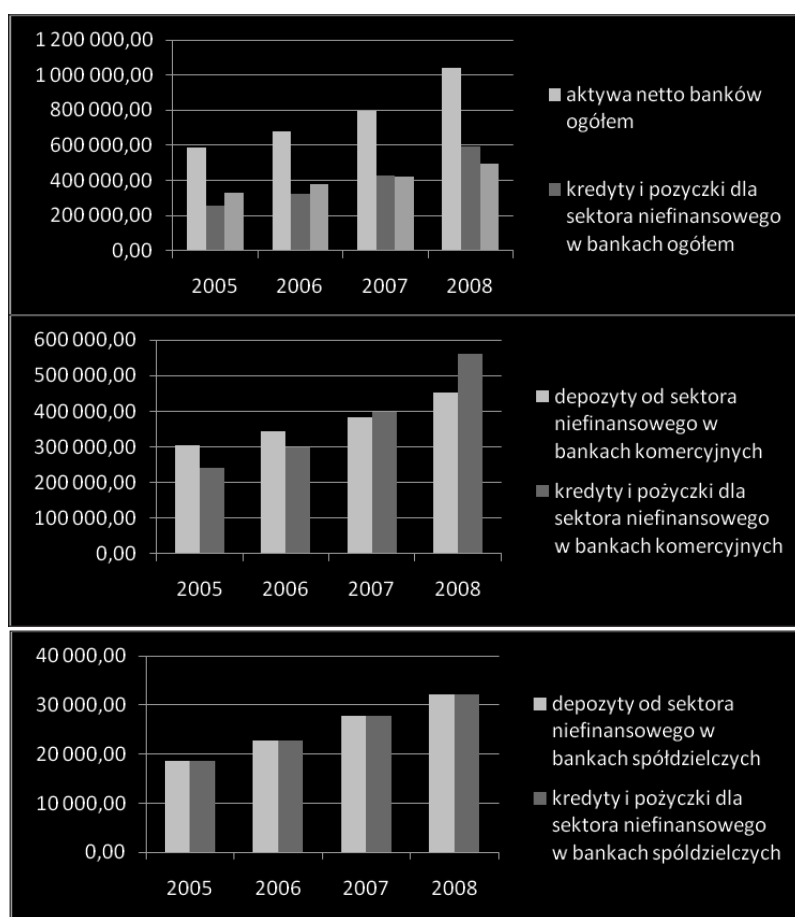
¹ Por.: Uchwała nr 9/2007 KNB z dnia 13 marca 2007 r. w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności, (www.bip.knf.gov.pl); Uchwała nr 386/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności (www.bip.knf.gov.pl).

Tab. 1. Wartości wskaźnika *aktywa płynne/zobowiązania wymagalne do 1 M* dla sektora bankowego w latach 2005–2008
The values of indicator: *liquid assets/liabilities payable in 1 M* in years 2005–2008 estimated for Polish banking sector

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
aktywa płynne / zobowiązania wymagalne do 1 M	58%	57%	42%	46%

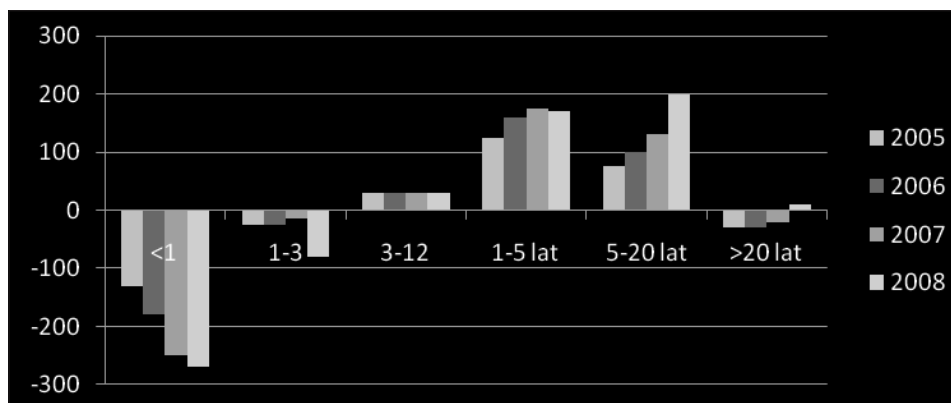
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF.

Rys. 1. Aktywa netto, kredyty i depozyty grupy banków: ogółem, komercyjnych i spółdzielczych (w mln złotych)
The values of assets, credits and deposits in: banking sector, commercial banks and cooperative banks (bln PLN)

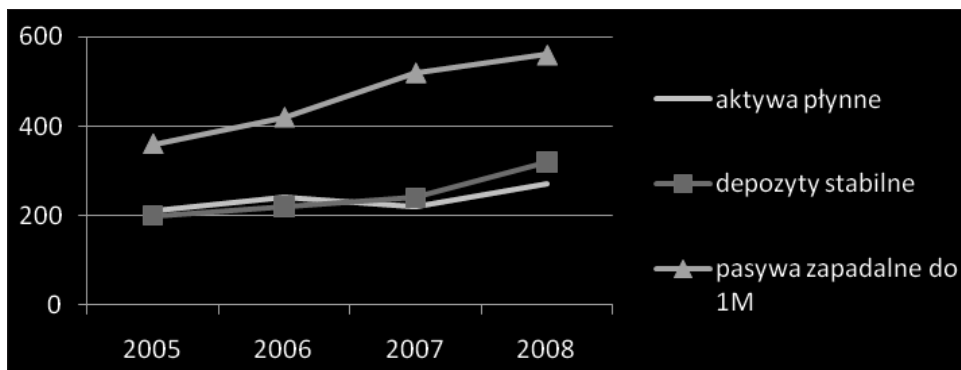
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rys. 2. Luki finansowania w poszczególnych przedziałach płatności (w mld złotych)
Liquidity gaps in different compartments of payments (bln PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF.

Rys. 3. Wartość aktywów płynnych, depozytów stabilnych i pasywów zapadalnych do 1 miesiąca (w mld złotych) sektora bankowego w latach 2005–2008
The values of liquid assets and stable liabilities in Polish banking sector, in years 2005–2008 (bln PLN)

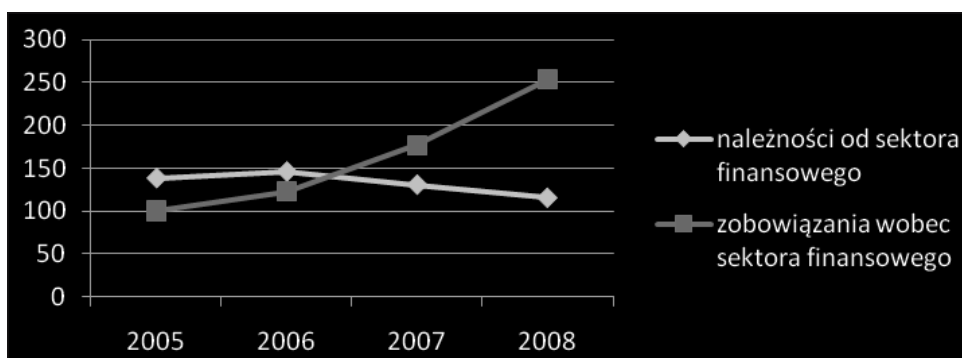

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF.

W latach 2005–2008 nastąpiła wyraźna zmiana znaczenia poszczególnych kategorii funduszy obcych w pasywach sektora bankowego. Początkowo działalność finansowano rosnącą bazą depozytową (obrazującą przede wszystkim zobowiązania wobec gospodarstw domowych, instytucji rządowych i samorządowych oraz funduszy ubezpieczeń społecznych), środkami pozyskanymi z emisji dłużnych papierów wartościowych (euroobligacji i hipotecznych listów zastawnych), a także pożyczkami

z rynku międzybankowego. W 2006 roku uwidoczniło się znaczenie wsparcia finansowego otrzymywanego od podmiotów dominujących oraz członków grup kapitałowych, prowadzące do wzrostu koncentracji funduszy w sektorze i transformacji roli banków krajowych względem zagranicznych instytucji: z pożyczkodawcy na pożyczkobiorcę netto (rysunek 4).

Rys. 4. Należności od sektora finansowego i zobowiązania wobec sektora finansowego w bankach ogółem (w mld złotych)
Receivables and liabilities towards financial sector (bln PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF.

Płynność poszczególnych instytucji w latach 2005–2008 była istotnie zróżnicowana i nie zawsze odpowiadała obrazowi całego sektora. Przeprowadzono zatem badanie, którego celem była ocena sytuacji następujących banków giełdowych:

- ING Bank Śląski S.A.
- DZ Bank Polska S.A.
- Bank BPH S.A.
- Bank Handlowy S.A.
- Bank Millenium S.A.
- Bank PKO BP S.A.
- Kredyt Bank S.A.
- Bank Ochrony Środowiska S.A.
- Bank PeKaO S.A.
- Bank Zachodni WBK S.A.
- BRE Bank S.A.

W analizie nie ujęto: Nordea Bank Polska S.A., Fortis Bank S.A. oraz Getin Bank S.A., ze względu na brak porównywalnych danych finansowych dla czteroletniego okresu. Zastosowane w badaniu wskaźniki płynności wraz z ich charakterystyką zamieszczono w tabeli 2.

Tab. 2. Wskaźniki płynności banków
The liquidity indicators

<i>Wyszczególnienie</i>	<i>Charakterystyka</i>
1. $\frac{\text{pożyczki udzielone na rynku międzybankowym}}{\text{pożyczki zaciągnięte na rynku międzybankowym}}$	Wskaźnik pozycji na rynku międzybankowym. Im większa jego wartość, tym większa płynność banku. Wartość przewyższająca 1 oznacza, że podmiot jest pożyczkodawcą netto na rynku międzybankowym.
2. $\frac{\text{net loans}}{\text{total assets}}$	Im większa wartość wskaźnika, tym niższa płynność banku. Określa skłonność banku do rozwijania działalności kredytowej kosztem płynnych aktywów tj. dłużne papiery wartościowe.
3. $\frac{\text{net loans}}{\text{deposits \& stable funding}}$	Im większa wartość wskaźnika, tym niższa płynność banku. Informuje o stopniu wykorzystania stabilnych funduszy do finansowania niepłynnych kredytów i pożyczek.
4. $\frac{\text{liquid assets}}{\text{total deposits \& borrowing}}$	Im większa wartość wskaźnika, tym wyższa płynność banku. W mianowniku ujęto zobowiązania wobec wszystkich deponentów i pożyczkodawców. Wskaźnik ocenia zdolność banku do ich regulowania w drodze sprzedaży płynnych aktywów.
5. $\frac{\text{liquid assets}}{\text{deposits \& Money Market Funding}}$	Im większa wartość wskaźnika, tym większa płynność banku. Informuje o zdolności banku do regulowania zobowiązań wobec deponentów oraz innych banków w drodze sprzedaży płynnych aktywów.
6. $\frac{\text{liquid assets \& Marketable debt securities}}{\text{deposits \& Money Market Funding}}$	Im większa wartość wskaźnika, tym większa płynność banku. Ocenia zdolność banku do zwrotu środków deponentom i innym bankom w drodze sprzedaży posiadanych płynnych aktywów i pozostałych dłużnych papierów wartościowych, notowanych na aktywnych rynkach.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bankscope.

Na podstawie wartości współczynnika zmienności² stwierdzono, iż w latach 2005–2008 największa destabilizacja płynności cechowała: Bank Millennium S.A., BRE Bank S.A., DZ Bank Polska S.A., Kredyt Bank S.A. oraz Bank PKO BP S.A (tabela 3). Oznacza ona szczególną wrażliwość tych instytucji na panujące uwarunkowania makroekonomiczne. Bardziej stabilny poziom płynności charakteryzował natomiast: Bank Handlowy S.A., ING Bank Śląski S.A., BOŚ S.A., BZ WBK S.A. oraz Bank BPH S.A.

² Współczynnik zmienności opisano wzorem:

$V = \frac{\text{odchylenie standardowe rocznych wartości wskaźnika}}{\text{średnia roczna wartość wskaźnika}}$.

Tab. 3. Współczynniki zmienności wartości mierników płynności w bankach³,
w latach 2005–2008
The variability of banks' liquidity measures

Wyszczególnienie	1	2	3	4	5	6
Bank Millenium S.A.	59,4%	24,8%	24,5%	45,1%	60,5%	52,8%
Bank Handlowy S.A.	40,7%	8,1%	10,3%	28,7%	16,2%	7,4%
DZ Bank Polska S.A.	50,4%	19,1%	29,1%	27,1%	152,3%	14,8%
ING Bank Śląski S.A.	47,1%	16,1%	13,7%	20,8%	20,1%	24,6%
PKO BP S.A.	60,2%	17,4%	21,6%	51,5%	27,4%	27,2%
Kredyt Bank S.A.	79,1%	17,4%	15,8%	36,8%	17,4%	21,8%
BOŚ S.A.	117,0%	6,3%	6,4%	35,5%	12,4%	29,5%
Bank PeKaO S.A.	51,6%	13,7%	14,4%	17,8%	19,9%	19,1%
BZ WBK S.A.	61,1%	9,8%	8,1%	35,6%	10,3%	30,1%
BRE Bank S.A.	56,1%	12,7%	26,3%	39,5%	28,0%	2,4%
Bank BPH S.A.	62,0%	7,5%	9,0%	16,2%	20,2%	11,7%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Bankscope.

O znacznym zróżnicowaniu poziomu płynności w ramach badanej grupy świadczy zestawienie średnich wartości wskaźników, które zamieszczono w tabeli 4. Do największych pożyczkodawców netto na rynku międzybankowym w całym analizowanym okresie zaliczono: ING Bank Śląski S.A., PKO BP S.A., Bank BPH S.A., DZ Bank Polska S.A., BOŚ S.A., Bank PeKaO S.A. oraz Bank Handlowy S.A. Większość ujętych w próbie banków wykazywała dominację portfela kredytów i pożyczek w aktywach, jednak największy ich udział cechował BOŚ S.A. (70,47%). Najwyższy wskaźnik pokrycia kredytów i pożyczek stabilnymi funduszami odnotowano dla ING Banku Śląskiego S.A., DZ Bank Polska S.A. oraz Banku Handlowego S.A. Największa zaś zdolność do regulowania zobowiązań w warunkach ucieczki depozytów (wskaźniki: 4 i 5) cechowała: Bank Handlowy S.A. oraz ING Bank Śląski S.A., które płynnymi aktywami pokrywały znaczną część roszczeń swoich wierzycieli. Traktując wszystkie dłużne, notowane na aktywnych rynkach papiery wartościowe jako suplement płynnych aktywów, wskazano Bank Handlowy S.A. jako instytucję zdolną do pełnego uregulowania zobowiązań wobec klientów i innych banków w warunkach wzrostu ryzyka reputacji.

³ Wskaźniki płynności zostały oznaczone zgodnie z numeracją wprowadzoną w tabeli 2.

Tab. 4. Przeciętne wartości wskaźników płynności w latach 2005–2008 dla poszczególnych banków
Average values of liquidity indicators in years: 2005–2008 in analyzed banks

Wyszczególnienie	1 (w mln zł)	2 (w %)	3 (w %)	4 (w %)	5 (w %)	6 (w %)
Bank Millennium S.A.	79,10	61,97	77,74	23,34	39,23	51,35
Bank Handlowy S.A.	163,66	31,54	46,35	33,01	58,13	102,13
DZ Bank Polska S.A.	200,23	37,24	50,66	51,82	30,30	67,50
ING Bank Śląski S.A.	665,55	28,81	33,93	44,23	72,53	98,05
PKO BP S.A.	342,195	63,61	77,06	28,80	22,45	39,70
Kredyt Bank S.A.	57,14	57,20	66,92	14,66	34,98	53,43
BOŚ S.A.	186,64	70,47	85,53	10,43	27,20	28,58
Bank PeKaO S.A.	164,76	53,46	65,33	24,31	45,73	69,25
BZ WBK S.A.	84,50	55,15	67,24	18,06	43,88	66,73
BRE Bank S.A.	72,49	56,19	81,80	30,30	29,30	56,85
Bank BPH S.A.	208,78	53,39	73,31	24,15	27,77	72,20

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Bankscope.

PLYNNOŚĆ BANKÓW W ASPEKcie NADZORCZYCH NORM PLYNNOŚCI

The liquidity of banks under supervisory standards

Postępujący rozwój działalności kredytowej sektora bankowego w Polsce oraz wyczerpywanie się stabilnych źródeł finansowania przyczyniły się do wprowadzenia nadzorczych norm płynności (obowiązujących od II połowy 2008 roku), które dostosowano do wielkości oraz rodzaju kontrolowanych podmiotów⁴. Przy pomocy mierników krótkoterminowych określono minimalny, dopuszczany stopień pokrycia niestabilnych zobowiązań - płynnymi aktywami, wskazując tym samym stabilne środki obce jako pożądane źródło finansowania długoterminowych inwestycji banków. Wprowadzenie długoterminowych nadzorczych norm płynności miało na celu kontrolę udziału stabilnych pasywów w finansowaniu aktywów niepłynnych i o ograniczonej płynności. Opis mierników wraz ze wskazaniem ich granicznych wartości zamieszczono w tabe-

⁴ Uchwała nr 9/2007 KNB z dnia 13 marca 2007 r. w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności, (www.bip.knf.gov.pl).

li 5. Niższe wymagania wobec oddziałów instytucji kredytowych wynikały z objęcia ich nadzorem przez instytucje macierzyste oraz niewielkiego, choć rosnącego, ich wpływu na funkcjonowanie sektora bankowego w Polsce. Szacowanie parametrów norm przy pomocy wewnętrznych modeli banków przyczyniło się do różnicowania opinii na temat płynności poszczególnych składników aktywów i stabilności źródeł finansowania.

Za rezerwę płynności⁵ przyjęto aktywa cechujące się bardzo niskim⁶ oraz niskim ryzykiem kredytowym⁷, do których zaliczono:

- gotówkę w kasie,
- nadwyżkę środków na rachunku w NBP ponad rezerwę obowiązkową,
- należności od innych banków, instytucji kredytowych, banków zagranicznych, zakładów ubezpieczeń i firm inwestycyjnych,
- dłużne papiery wartościowe w kwocie możliwej do uzyskania w przypadku ich sprzedaży,
- pozycje pozabilansowe, z tytułu których bank może otrzymać środki pieniężne,
- dodatnią różnicę między wartością salda rezerwy obowiązkowej na dzień sprawozdawczy a wartością salda rezerwy, którą należałoby utrzymywać od następnego dnia do końca okresu, aby wykazać jej wymagany poziom.

Tak zdefiniowana rezerwa nie chroni jednak banku przed utratą płynności w okresie kryzysu. Niewłaściwe wydaje się traktowanie gotówki w kasie jako środków pokrywających rosnące wypłaty depozytów, bowiem jej stan odpowiada wyłącznie potrzebom banku w warunkach sprawnego funkcjonowania systemu finansowego. Rzetelna wycena papierów wartościowych powinna zaś uwzględniać ograniczone możliwości ich absorpcji przez rynek. Należy dostrzec niekorzystny wpływ wzrostu ich podaży na cenę i tym samym na płynność innych, posiadających je instytucji. Także dyskusyjne jest traktowanie rezerwy obowiązkowej jako źródła płynności, ze względu na możliwość zaledwie przejściowego jej wykorzystania.

Środki obce stabilne⁸ to przede wszystkim:

- baza depozytowa,
- wyemitowane dłużne papiery wartościowe nie uwzględnione w funduszach własnych,
- inne zobowiązania z pierwotnym terminem wymagalności powyżej jednego roku, które bank zamierza utrzymywać i nie zaliczył do funduszy własnych.

Środki obce niestabilne⁹ stanowią zaś krótkoterminowe pasywa, do których dostęp w przyszłości może zostać ograniczony np. na skutek wzrostu ryzyka reputacji.

⁵ Art. 1 i 2 Załącznika nr 1 do uchwały nr 389/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności (www.bip.knf.gov.pl).

⁶ Rezerwa podstawowa.

⁷ Rezerwa uzupełniająca.

⁸ Art. 8 Załącznika nr 1 do uchwały nr 389/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności (www.bip.knf.gov.pl).

⁹ Art. 10 Załącznika nr 1 do uchwały nr 389/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności (www.bip.knf.gov.pl).

Tab. 5. Nadzorcze normy płynności dla banków i oddziałów instytucji kredytowych
Supervisory liquidity norms and their minimum values

Wyszczególnienie	Wielkość sumy bilansowej	Płynność krótkookresowa	Płynność długookresowa
Banki	powyżej 200 mln złotych	$(Rp+Ru)-\dot{S}Ons \geq 0$ $(Rp+Ru)/\dot{S}Ons \geq 1$	$FW^*/Anp \geq 1$ $(FW^*+\dot{S}Os)/(Anp+Aop) \geq 1$
	do 200 mln złotych	$(Rp+Ru)/A \geq 20\%$	$FW^*/Anp \geq 1$
Oddziały instytucji kredytowych	powyżej 200 mln złotych	$(Rp+Ru)-\dot{S}Ons \geq 0$ $(Rp+Ru)/\dot{S}Ons \geq 1$	Brak
	do 200 mln złotych	$(Rp+Ru)/A \geq 20\%$	Brak

Rp- rezerwa podstawowa; Ru-rezerwa uzupełniająca; $\dot{S}Ons$ - środki obce nie stabilne; $\dot{S}Os$ - środki obce stabilne; FW^* - fundusze własne pomniejszone o łączną wartość wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka rynkowego, kontrahenta i rozliczenia dostawy; Anp- aktywa niepłynne, Aop- aktywa o ograniczonej płynności; A- aktywa ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Uchwały nr 386/2008 KNF.

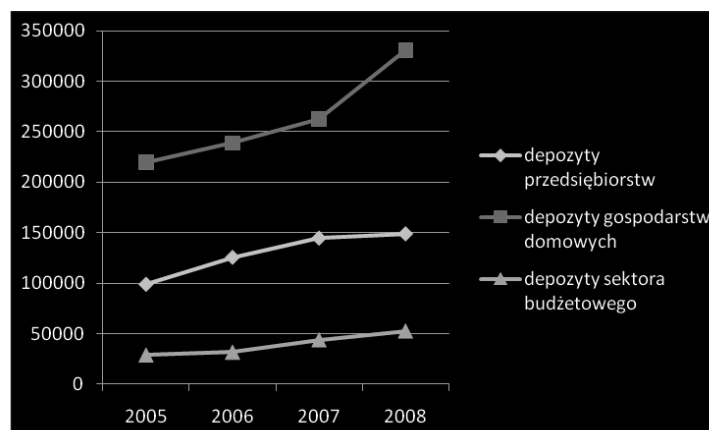
Na podstawie zagregowanych danych finansowych sektora bankowego w Polsce dokonano oceny stabilności wybranych kategorii funduszy.

W tabeli 6 oraz na rysunku 5 zaprezentowano wartości depozytów przedsiębiorstw, gospodarstw domowych i sektora budżetowego wraz z oceną stopnia ich zmienności¹⁰. Największa stabilność cechowała fundusze pozyskiwane od przedsiębiorstw, pomimo sezonowości osiągniętych przez nie przychodów i wrażliwości na panujące uwarunkowania makroekonomiczne. Nieznacznie większa zmienność depozytów gospodarstw domowych wynikała z ich dynamicznego przyrostu w ostatnim analizowanym roku, którego przyczyną był wzrost oprocentowania lokat bankowych i utrzymywanie się niekorzystnej sytuacji na rynku kapitałowym. Duża zmienność wartości depozytów instytucji rządowych i samorządowych spowodowana zaś była ich uzależnieniem od kalendarza wpływów z budżetu państwa¹¹.

¹⁰ Wartości współczynnika zmienności wyznaczał iloraz odchylenia standardowego i średniego poziomu depozytów w badanym okresie.

¹¹ W bankach skoncentrowanych na obsłudze podmiotów sektora budżetowego można zaobserwować większą stabilność lokowanych przez nie depozytów. Np. wartość współczynnika zmienności w Banku Gospodarstwa Krajowego, w latach 2005–2008, wynosiła 21,4%. Należy zatem założyć możliwość ich zaliczania przez pojedyncze instytucje do kategorii funduszy stabilnych.

Rys. 5. Wartości depozytów przedsiębiorstw, gospodarstw domowych i sektora budżetowego w sektorze bankowym (w mln złotych) w latach 2005–2008
The values of deposits from households, firms and public institutions in Polish banking sector, in years 2005–2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tab. 6. Wartości współczynnika zmienności dla poszczególnych kategorii depozytów sektora bankowego w latach 2005–2008
The variability of different groups of deposits in banking sector

Wyszczególnienie	współczynnik zmienności
depozyty przedsiębiorstw	17,51%
depozyty gospodarstw domowych	18,41%
depozyty sektora budżetowego	28,49%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Kredyty i pożyczki zaciągane w innych bankach (w tym otrzymywane od podmiotów dominujących) stanowią ważne uzupełnienie bazy depozytowej, cechujące się jednak większą koncentracją i tym samym mniejszą stabilnością. Dostępność tych środków uwarunkowana jest kondycją banku, której pogorszenie może prowadzić do zaostrenia kryteriów ich pozyskiwania (np. wyższego poziomu oprocentowania lub większej liczby zabezpieczeń). Traktowanie zaciąganych kredytów i pożyczek jako stabilnego źródła finansowania powinno zostać poprzedzone analizą zmienności generowanych przez nie kosztów. Badanie przeprowadzone dla całego sektora bankowego wykazało, iż możliwości pozyskania tych funduszy w grupach banków: komercyjnych i spółdzielczych są wyraźnie zróżnicowane (tabela 7).

Tab. 7. Koszty odsetek od depozytów sektora finansowego w bankach ogółem, komercyjnych i spółdzielczych (w mln złotych) oraz współczynniki ich zmienności
The costs of interests paid to financial sector by: banking sector, commercial banks and cooperative banks

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	współczynnik zmienności
koszty odsetek od depozytów sektora finansowego w sektorze bankowym	4800,2	4841,3	6852,7	11100,6	42,91%
koszty odsetek od depozytów sektora finansowego w bankach komercyjnych	4786,8	4830,0	6824,9	11046,2	42,79%
koszty odsetek od depozytów sektora finansowego w bankach spółdzielczych	13,4	11,3	27,7	54,5	74,46%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Krótkoterminowy charakter, wrażliwość na uwarunkowania zewnętrzne oraz ograniczone możliwości odnawiania w okresie kryzysu depozytów rynku międzybankowego skłaniają do traktowania ich jako niestabilnych środków obcych.

Emisja dłużnych papierów wartościowych stanowiła w ostatnich latach ważną formę pozyskiwania funduszy obcych przez banki. Obligacje i listy zastawne, poświadczające zobowiązanie emitenta do ich wykupu według nominału i płatności odsetkowych w ustalonych terminach, mogą być traktowane jako źródło stabilnych środków. Natomiast certyfikaty depozytowe, nabywane przez klientów wrażliwych na zmianę warunków rynkowych, przy możliwości ich przedterminowej sprzedaży, stanowią źródło zmiennych funduszy.

Nie sposób jednoznacznie ocenić stabilności zadłużenia w banku centralnym. Uzależnienie dostępności kredytów refinansowych od kondycji finansowej dłużników dowodzi ich zmiennego charakteru. Kredyty lombardowe, udzielane w ramach linii kredytowej i zabezpieczone skarbowymi papierami wartościowymi, mogą zaś stanowić pewne źródło finansowania.

Nadzorcze normy płynności długoterminowej określają zdolność banku do pokrycia funduszami własnymi aktywów cechujących się ograniczoną płynnością oraz jej brakiem. Składniki niepłynne¹² nie są bezpośrednio związane z działalnością bankową, zaś pozycje bilansowe o ograniczonej płynności¹³ wynikają z czynności bankowych prowadzonych poza hurtowym rynkiem finansowym. Pojęcie funduszy własnych odpowiada zapisom

¹² Art. 6 załącznika nr 1 do uchwały nr 386/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności (www.bip.knf.gov.pl).

¹³ Art. 5 załącznika nr 1 do uchwały nr 386/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie ustalenia wiążących banki norm płynności (www.bip.knf.gov.pl).

art. 127 ustawy Prawo bankowe¹⁴, lecz ich wartość podlega pomniejszeniu o wymogi kapitałowe z tytułu ryzyka rynkowego, kontrahenta oraz rozliczenia dostawy.

Tab. 8. Stabilne i niestabilne źródła finansowania działalności banków - przykłady
Stable and unstable funds in banks – examples

<i>Środki obce stabilne</i>	<i>Środki obce niestabilne</i>
Depozyty podmiotów niefinansowych (osób fizycznych i podmiotów gospodarczych): - a vista (tzw. osadu) - terminowe, utrzymywane do terminu płatności.	Depozyty podmiotów niefinansowych (osób fizycznych i podmiotów gospodarczych): - a vista (nie osadzające się na rachunkach bankowych) - terminowe, zrywane przed nadejściem terminu płatności.
W banku zrzeszającym: lokaty zrzeszonych banków spółdzielczych.	Depozyty sektora budżetowego oraz depozyty międzybankowe.
Kredyty i pożyczki w innych bankach, przy zmienności warunków ich otrzymywania.	Kredyty i pożyczki w innych bankach, przy znacznej ich koncentracji oraz zmienności warunków ich otrzymywania.
Kredyty i pożyczki od podmiotów dominujących, jeżeli spółka matka bezwarunkowo zobowiązała się do zasilania banku	Kredyty i pożyczki od podmiotów dominujących w sytuacji, gdy warunki ich udzielania ulegały w przeszłości znacznym zmianom.
Emisja obligacji i listów zastawnych	Emisja certyfikatów depozytowych
Kredyt lombardowy w postaci linii kredytowej oraz redyskontowy w NBP	Kredyt refinansowy w NBP

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie wartości norm nadzorczych publikowanych przez banki w 2008 roku można stwierdzić, iż większość instytucji utrzymywała je na poziomie wyższym od przyjętego minimum. Jedynie 13 podmiotów (2 komercyjne, 10 spółdzielczych i 1 oddział instytucji kredytowej)¹⁵ nie wykazało odpowiedniej płynności, nie oddziałując jednak negatywnie na obraz całego sektora, ze względu na nieznaczny w nim udział.

Około połowa banków o aktywach przekraczających 200 mln złotych utrzymywała krótkoterminową normę płynności na poziomie: 1,0–1,5. Znaczna część tej grupy wykazała jeszcze wyższe wartości wskaźnika (rysunek 6). W przypadku miernika długoterminowej płynności, informującego o stopniu pokrycia niepłynnych aktywów funduszami własnymi, prawie wszystkie duże banki osiągnęły wymagany przez nadzorcę poziom. Ponad 60 podmiotów wykazało dwukrotnie wyższą jego wartość od obowiązującego minimum. Rozbudowanie wskaźnika o dodatkowe parametry przyczyniło się jednak do obniżenia wyników, wskazując kilka instytucji jako niezdolne do utrzymania odpowiedniej płynności.

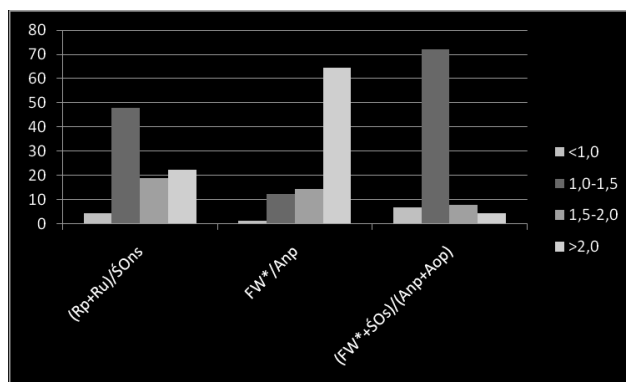
¹⁴ Art. 127 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (DzU z 2002 r., nr 72, poz. 665).

¹⁵ „Raport o sytuacji banków w 2008 roku”. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2009.

W grupie mniejszych banków o sumach bilansowych nie przekraczających 200 mln złotych, zaledwie niewielka ich część miała problemy z utrzymaniem krótkoterminowej płynności. Jednocześnie wartości długoterminowej normy kształtowały się we wszystkich podmiotach na pożądanym przez nadzór poziomie (rysunek 7).

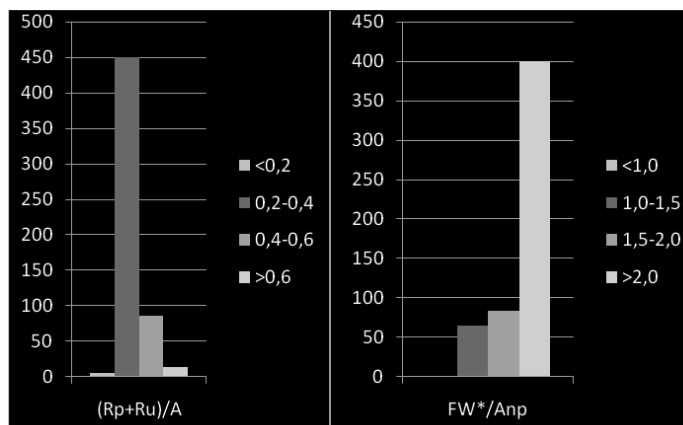
Oddziały instytucji kredytowych o sumach bilansowych powyżej 200 mln złotych spełniły nadzorcze wymagania odnośnie krótkoterminowej płynności, jednak wśród mniejszych jednostek zidentyfikowano przypadek ich niespełnienia (rysunek 8).

Rys. 6. Rozkład banków o aktywach powyżej 200 mln złotych według miar płynności
Liquidity levels in group of banks with assets exceeding 200 mln PLN

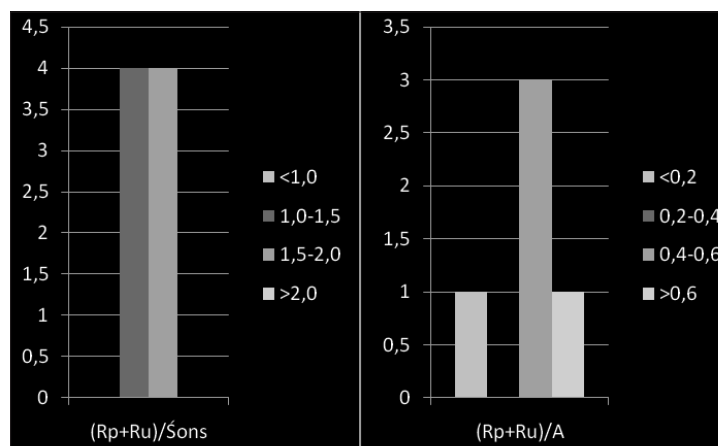
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF.

Rys. 7. Rozkład banków o aktywach poniżej 200 mln złotych według miar płynności
Liquidity levels in group of banks with assets lower then 200 mln PLN

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF.

Rys. 8. Rozkład oddziałów instytucji kredytowych według miar płynności o sumie aktywów powyżej 200 mln zł oraz poniżej 200 mln złotych
Liquidity levels in groups of foreign banks' branches

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF.

Propozycje Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego, dotyczące międzynarodowych nadzorczych norm płynności, niewątpliwie wpłyną na przyszły kształt i zakres regulacji krajowych. Powodem ich opracowania była szczególnie trudna sytuacja instytucji prowadzących działalność transgraniczną w okresie ostatniego kryzysu. Rosnący udział tych podmiotów w polskim sektorze bankowym zwraca uwagę na potrzebę wdrożenia rozwiązań umożliwiających swobodny przepływ informacji na temat ich bieżącej sytuacji pomiędzy Komisją Nadzoru Finansowego i władzami nadzorczymi państw macierzystych. Propozycje Komitetu Bazylejskiego¹⁶ w porównaniu z normami krajowymi nie pozostawiają dużo swobody w zakresie oceny płynności składników aktywów i stabilności środków obcych. W opublikowanym dokumencie zdefiniowano:

1) normę płynności krótkoterminowej:

$$Liquidity\ coverage\ ratio = \frac{A_p}{(WYPLYWY\ PIENIEZNE\ NETTO_{30dni} - WPLYWY\ PIENIEZNE_{30dni})} \geq 100\%$$

2) normę płynności długookresowej:

$$Net\ stable\ funding\ ratio = \frac{DOSTĘPNE\ stabilne\ finansowanie}{WYMAGANE\ stabilne\ finansowanie} > 100\%$$

gdzie:

A_p - aktywa płynne

¹⁶ Por.: „International Framework for Liquidity Risk Measurement, Standards and Monitoring”, www.bis.org.

Zwrócono uwagę, aby ich wartości szacowane były na podstawie skonsolidowanych danych finansowych. Nie wykluczono jednak możliwości wykorzystania mierników do oceny płynności pojedynczych podmiotów i oddziałów instytucji kredytowych.

Pierwszy wskaźnik identyfikuje wartość wysokiej jakości aktywów stanowiących rezerwę płynności w warunkach rosnących wypłat depozytów, pogorszenia ratingu banku, braku dostępu do finansowania na rynku hurtowym, w okresie najbliższych 30 dni. W ocenie Komitetu Bazylejskiego *aktywa płynne* to składniki, które można z łatwością zmienić na gotówkę (nawet w trudnych warunkach rynkowych) i posiadają następujące cechy:

- niskie ryzyko kredytowe i rynkowe,
- łatwość i pewność wyceny,
- niska korelacja z ryzykownymi aktywami,
- kwotowanie cen kupna/sprzedaży na znanym rynku o niskiej koncentracji.

Skumulowane wypływy pieniężne reprezentują nie odnawialne w sytuacji kryzysowej zobowiązania oraz płatności ponoszone na rzecz klientów, które wynikają ze zobowiązań pozabilansowych banku. Wyznacza je suma iloczynów wartości poszczególnych pozycji i procentowych wag, określających ich potencjalną zmienność w założonych warunkach. *Skumulowane wpływy pieniężne* tworzy zaś suma iloczynów wartości posiadanych należności i procentowych wag wskazujących ich stabilność w warunkach kryzysowych.

Okres 30 dni stanowi w opinii Komitetu Bazylejskiego czas potrzebny do uruchomienia alternatywnych źródeł płynności, które pozwolą unormować trudną sytuację banku w kolejnych miesiącach.

Druga z norm nakłada na banki obowiązek gromadzenia stabilnych funduszy w wartości adekwatnej do stopnia płynności posiadanych aktywów. Bada ona płynność instytucji w okresie najbliższych 12 miesięcy, przy założeniu:

- wyraźnego pogorszenia wyników finansowych banku lub jego wypłacalności, spowodowanych wzrostem ryzyka kredytowego, rynkowego lub operacyjnego,
  - znacznego obniżenia ratingu banku,
  - poddania w wątpliwość dobrej reputacji banku lub jakości jego portfela kredytowego.
- Zabezpiecza finansowanie działalności w aspekcie średnio- i długoterminowym, stanowiąc uzupełnienie normy LCR poprzez:
- zapobieganie finansowaniu długoterminowych aktywów krótkoterminowymi funduszami,
  - zezwalanie na finansowanie płynnych aktywów funduszami krótkoterminowymi, lecz o terminie wymagalności powyżej 1 miesiąca.

Chroni zatem przed nadmiernym wykorzystaniem środków pożyczonych na rynku międzybankowym oraz identyfikuje rzeczywistą wartość niepłynnych aktywów, kierując się wyłącznie możliwością ich zamiany na gotówkę. Nie jest zatem istotne czy bank posiada pewne składniki w celu ich utrzymywania do nadejścia terminu wykupu, czy też przeznaczył je do sprzedaży. Za *dostępne stabilne finansowanie* przyjmuje się kapitał oraz zobowiązania pozostające w banku w warunkach kryzysowych. Przepisano

im odpowiednie procentowe wagi, określające potencjalną zmienność ich wartości. *Wymagane stabilne finansowanie* wskazuje zaś wartość aktywów i składników pozabilansowych, która w ocenie nadzorca nie może zostać upłynniona w sytuacji kryzysu. Przyporządkowane im procentowe wagi informują zatem o pożądanym stopniu ich pokrycia stabilnymi funduszami.

PODSUMOWANIE

Summary

Dynamiczny wzrost akcji kredytowej doprowadził w 2007 roku do wyczerpania nadwyżek płynności całego sektora bankowego, zmuszając do poszukiwania alternatywnych źródeł finansowania. W latach 2005–2008 zaobserwowano pogłębianie się niedopasowania kontraktowych terminów płatności aktywów i pasywów w skali całego sektora, jednak głównym źródłem ryzyka pozostawały zaburzenia na globalnym rynku finansowym, prowadzące do spadku wzajemnego zaufania pomiędzy instytucjami, zaniku rynku międzybankowego i obniżenia wzajemnych limitów. Niepokoiło także rosnące uzależnienie mniejszych instytucji od finansowania otrzymywanego od podmiotów dominujących i innych członków grup kapitałowych.

Płynność poszczególnych instytucji w sektorze była wyraźnie zróżnicowana. W grupie banków giełdowych zidentyfikowano podmioty utrzymujące ją na względnie stałym, wysokim poziomie, pomimo zmiany warunków makroekonomicznych. Wskazano także instytucje, dla których kryzys finansowy okazał się szczególnie trudnym doświadczeniem. Większość banków w ocenie władz nadzorczych utrzymywała odpowiednią płynność krótko- i długoterminową.

Przyjęcie przez Komisję Nadzoru Finansowego propozycji Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego pozwoli w przyszłości zwiększyć przejrzystość obrazu sytuacji banków zagranicznych i instytucji kredytowych coraz aktywniej działających w Polsce. Ponadto przyczyni się do wzmocnienia krajowego sektora bankowego przed negatywnymi skutkami kryzysu, które dostrzeżono w opublikowanym dokumencie a nie ujęto w rozwiązaniach krajowych.

SUMMARY

The analysis was conducted on the basis of six different liquidity measures and supervisory standards. The values of indicators were estimated on financial data provided by Bankscope, Central Statistical Office and Polish Financial Supervisory Authority. The liquidity of assets and stability of funds were verified under the experience of recent financial crisis. The paper also includes the description of new proposals of international supervisory standards published by Basel Committee on Banking Super-

vision in December 2009, which indicate the future changes in domestic regulations of banks' liquidity.

dr Katarzyna Kochaniak, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie